

ГОДИНА

4

1867

ВОЈИН

БРОЈ

2

10. Јануар

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ Драгашевић офиц. и ПРОФЕСОР.

Употреба жлебних топова у опсади, превео Л. Чолак-Антић арт. поручик. — Беседе из Географије, на зимским састанцима официрским 1866—1867 беседио Драгашевић офицер. — Предавања војне Администрације од Јефрема Марковића инц. поручика. — Нове књиге.

УПОТРЕБА ЖЛЕБНИХ ТОПОВА У ОПСАДИ.

ПРЕВЕО ЛАЗАР ЧОЛАК АНТИЋ АРТ. ПОРУЧИК.

(Продужење).

б., *Демонтирна ватра.*

Због велике точности погађања жлебан топ је као демонтирни топ од особите важности, и биће, само ако их довољно имадњемо, једини демонтирни топови. С' њим демонтирамо на великим остојањима шарте, и то до на 2000 корака, а топове на 1000 корака сигурно.

Предмети за демонтирну ватру јесу: Топови, земљане шарте, зидане шарте, и читави сандуци (merlon.)

Топове демонтира сваки перан метак, који само добро погоди; ми употребљујемо за то нарочито 6 Њ.

Томе подобно сваки метак, који погоди у обложу шарту, тај ће облог растурити и шарту демонтирати; отуда и против **земљаних шарти** 6. Њ. жлебнак мораће се употребити.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Против **зиданих шарти** радије ће се због већег распрскавајућег дејства како с' фронта против закључујућег камена тако и са крила против шартних страна 12 **Ћ.** употребити (контрбатерије). Но у многим случајима с' тиме ће се одма и прављење бреше на граду саузити, па онда ће се 24. **Ћ.** обично употребљавати.

Распрскавајуће дејство жлебних топова подаје могућнос, да се и на већем остојању читави сандуци међ шартама или једна час бедема поруши.

При једној проби довољно беше 30 метака из жлебног 24 **Ћ.** да се сандук једне батерије по целој дужини својој збрише, и од тих 30. метака код неких циндер није саставио а нека нису ни погодила у сандук. За ову ће се цел, — коју ћемо **демонтирањем сандука** назвати, или кад оћемо отвор на грудобрају да направимо, — нарочито 24 **Ћ.** употребити, а само као замену тога можемо и 12 **Ћ.** са умложеним барутом у гранати сматрати. За ово није 6. **Ћ.** способан.

в., **Рикошетна ватра** чини се да је природи жлебних топова с' перкусионим циндером противна, јер се зрно при првом удару распрсне и не може више да се котрља. Мођутим они имају овде главну цел првим ударом да достигну, а жлебан топ при већем остојању има и већи упадни уго и распрснута парчад зрна на већу час бедема дејствују. Јели дакле нишан и остојање точно познато, то ће и жлебан топ врдо добро рикошетирати моћи (6. **Ћ.**) Потом увођењем разних фишека могу се и разне тачке по дужини бедема погађати. Нарочито ће се рикошетна

ватра из жлебних топова подржавати и зато, да се с њима бедем отвори, па онда траверзе које се угледају поруше. За ово се најтежи колибри употребљују.

г., **Упадна ватра** је из жлебних топова од преизредног дејства, кад нужни упадни уго непревазилази онај из њега добивени, кад је точка нишана добро позната и кад се дејство добро видети може.

Жлебан топ ће се по томе за упадајућу ватру противу Редвија већих утврђења, којих грудобрани нележе баш пред Редвијом, против крилних батерија и капонира у рову на упадајућем углу, гди се оне с' продужења рова сватити могу, нарочито употребити. Постановљење бива најмање толико назад, да би се нужни упадни уго постићи могло. Пазење на дејство ватре мора бити из **Ампласмана** у великој тишини, или са стране (из крунисања, или с' надвлађујуће висине какве са добрим дурбином.)

Ако точка нишана није позната и пажња немогућа, или нужни упадни уго за жлебне топове одвећ кос, или се даље умањавање барута у вишеку неби могло употребити, онда се мора упадна ватра тешким хаубицама и бомбастим топовима предати.

Почем се упадна ватра понајвише против зиданих Редвија или других зидова употребљује, то ће овде и најтежи жлебни топови дејствовати. А б. Ћ никако.

д., **Анфилирна ватра** противречи природи жлебних топова. Али зато се опет они и за Анфилирне батерије употребити могу, гди се пода прилика да се из истих поједине точке погађати могу, којих положај и остајање точно познајемо.

е., **Убацујућа ватра** из Авана неможе се никад жлебним топовима заменути.

ж., **Шрапнелна ватра** из жлебних топова у градском рату ретко се догађа. Против испадних колона или нападајућих и то дању шрапнел ће се полезно употребити. Тако исто ће се при Рикошетирању против линија, које немају Траверза, по неки шрапнелни метак, нарочито за предуготовљење насилног напада, јуриша и т. д. или за узнемирење целог фронта или линије с' ползом избацити моћи.

Иначе неће се више нигди шрапнели из жлебних топова употребљавати, и морају се — кад потребно буде да спречимо непријатељу оправљање шарти и грудобрана, које се нарочито ноћу при градском рату догађа, да се неби због перкусионог циндера несрећа у батерији догодила — радије глатким топовима оставити.

з., **Ватра против предњих сапара** из жлебних топова дејствоваће са најбољим резултатом. Па зато што је 6 Њ топ за ово довољан, а нарочито што се за ову цел лакши топови радије узимљу, који се брзо час на једну час на другу позицију поставити могу, то ће се овде 6 Њ употребљавати (из града).

2., *Жлебни топови у нападним батеријама.*

Питање којим ће се батеријама и с' каквим калибром жлебни топови при нападу на градове придружити, даје се по пређе — казаном лако одговорити, као што иде :

У Кридне батерије могу се само два жлебна

пољска топа, али само дању покрај глатких топова поставити.

У Анфилирне батерије, кад је точка нишана опредељена, треба по потреби један или два жлебна 6 Џ или 12 Џ метути.

У Рикошетне батерије стави се за рикошетирање жлебни 6 Џ (1 или 2.) а нарочито против ниских линија, као н. пр. прикривеног пута, и гди желимо да бедем отворимо па траверзе порушимо, ту ћемо 24 Џ (1 или 2) употребити.

Демонтирне батерије против топова и земљаних Шарти, и закривеног места топовског све ћемо, ако доста жлебних топова имаћемо, са овима 6. наоружати.

Демонтирне батерије против зиданих Шарти наоружавају се са жлебним 12.

Управне брешне батерије наоружавају се с' 24. жлебњацима, а на освојеним зидинама са жлебним 12 фунташима.

Управне контр-батерије против фланака, на које се преко грудобрана пуца, као демонтирне батерије оружају се са жлебним 6 Џ а против казаматираних фланки са 12 фунташима.

Упадајуће демолиционе батерије кад упадни угодније одвећ велики, точка нишана и положај заклона познат и примечавање дејства нашег могуће, оружају се са жлебним 24 Џ или 12 Џ.

(Продужиће се.)

БЕСЕДЕ ИЗ ГЕОГРАФИЈЕ.

НА ЗИМСКИМА САСТАНЦИМА ОФИЦИРСКИМ

1866—1867

беседио Драгашевић официр.

Беседа 1, 29. Новембра 1866.

Приступ.

Господо и браћо.

Ми смо се ево, — у добри час Бог дао —, искупили овде, да се међу собом разговарамо о стварма, које нам могу бити користне. Ја сматрам себи за част, што ми у део срећа донесе, да будем члан тако одличита збора војничка. Прилика је ово Господо, за нас племенита и дивна, и може уродити плодом најкраснијим. Намера ових наших састанака носи на себи печат најчистијих родољубља, и ми се из душе наше радовати морамо, што добисмо прилике, да се благодарно поклонимо тако срећној мисли. Мисао је та пуна бриге и мудрости, и ми ћемо се увек с поносом сећати њене зрелине. Последци од ових зборових биће неизмерни, и ми ћемо у њима радостно видети преображај нашега војинства. Из ових наших састанака, у којима ћемо разбистравати појмове о овом и оном, поникнуће још и она међусобна љубав, која нам треба, а немајасмо је; за-светеће зора оне чисте и племените задруге војничке, и огрануће дан сјајан, радостан.

Господо и браћо, дозволите ми, да онако братински и безазлено искажемо нашу општу и заједничку

мисао, да се ми за срећне држимо, што припадамо оном појасу србска нараштаја, на чијој души лежи тешки аманет. Ми смо овде сами, све сама рођена браћа; над нама стоји благослов божи, који мотри, у којој ће ју мери припањати за наша срца наисветије наше дужности; и лебди над нама тежња свеколиког народа србскога; да види у колико смо ми достојни синови његови; и трепти брига нашег Господара, да се увери, у колико ми његову србску мисао сватамо и разумемо. Ми смо сада у прилици, где треба да се спремимо за одговор, који ће најближа будућност рода србскога од нас потражити. Или ћемо зар немарно мислити, да неће од нас тражити рачуна она крв, што је пролише наши стари за слободу рода свога? или ћемо кукавички веровати, да нас неће на одговор узети оно надање србскога народа? или ћемо издајнички варати срца наша да нас нећеју проклињати сузе наше браће? Нас бијаше деветоро браће; седам је њих у тешку окову туђинску, и пиште — до Бога се чује. Па зар може бити срца братинска, које неби хтело да чује ту невољну писку браће своје? Та ено још се пуши невина крв на ја-тагану бесна мучитеља, а кивот св. Краља и Кнеза Лазара тресе се у жалости за децом својом. Али и душа наша знаде, да је већ искочила из студена камена сабља Краљевића Марка, наша срца чују већ врисак Маркова шарина и рзање Милошева жерава, и ми већ видимо недомашна Вељка, како језди на своме вилковоме ђогину. О како је то дивна слика, што наша душа по срцу нашем исписује!

Поштована господо и драга браћо, онај крвави пе-

пео наших отаца из ладних гробова позива нас на важан посао. Време настаје врло озбиљно и онај Србски Бог наменуо га је нама. Наш је задатак свет, и ми ћемо бити најсрећнији појас у Србскоме народу, ако будемо паметни и кадри да извршимо оно, што Бог хоће, што правда иште, што наше срце жели и за чим свеколики народ србски жуди. С тога нам је данас прва дужност, да се из свију сила ушнемо, те да се за тај наш важан и велики задатак што боље спремимо и да нашу снагу увећамо знањем и вештином. Онда ћемо с ведрим челом гледати у будућност нашу, онда ћемо добро и непрезно изићи свакој прилици на сусрет, и онда ћемо сасвим поуздано поћи да се меримо кантаром судбине с тврдим уверењем да наша воља претегне туђу. Ето то је циљ, коју свеколики народ србски и господар наш желе да постигну са овим збором овде, и ми се у тој циљу искуписмо, да се разговарамо о стварма, које нам могу бити користне.

Предмет пак нашег разговора посебице биће Географија, а то је наука, из које се учимо, да познајемо земљу, каква је.

Дозволите ми господо, да ја започнем говор о томе, али у исто доба молим, да би имали доброту поправити ме, ако би ја гдешто погрешно.

Ми имађасмо прилике иуче да чујемо од г. подполковника Бели Марковића, које су најважније науке и вештине војне, а после посебице чусмо важност и потребитост фортификације и затим од г. капетана Лешјанина важност и потребитост тактике. Да неби дакле изишли из волотрага, који се обележи, нека буде и нама дозвољено

проговорити коју о важности ове науке, што ћемо ми да је беседимо.

Па одма да се упитамо овако:

Би ли се ми могли заратити с каквом земљом, ако незнамо колика је, ни колико броји људи у себи, ни како је уређена и распоређена, ни какву има војеку, ни колико и какве спреме војне, ни колико доноси прихода земаљска, ни какву има образованост у себи, ни какве занате ради земља, ни какву трговину води она, итд.? А свему овоме учи нас Географија или ти земљопис. Ми дакле, ако хоћемо да знамо **ратну политику**, морамо најпре изучити **Географију**.

Па би ли ми могли водити војску по каквој земљи, ако незнамо где има и каквих планина, нити знамо где има и каквих вода, па незнамо где има и каквих путова, и незнамо где има и каквих мостова, нити знамо где шта можемо добити за нашу војску итд. А све ово дознајемо из Географије. Ако дакле хоћемо, да користоно војујемо и рат водимо, т. ј. ако желимо да нам **Стратигија** буде што поузданија, онда морамо најпре да изучимо **Географију**.

Па би ли ми могли повести војску у бој на бојиште ако незнамо кзвво је које место, ако незнамо да оценимо војну важност брда и долине, ако незнамо где је поток и јаруга, има л' шуме и пољане, где је вода или бара, има л' близу где теснаца, где је варош а где село, има л' гдегод какве зграде, колики су виноград итд. А свему томе учи нас Географија, а наиме њен део Топографија. Ако дакле хоћемо да **тактику** добро употребимо онда најпре морамо знати **Географију**.

И би ли ми могли начинити какав шанац или град, ако незнамо које место како изгледа, нити знамо где су ти местни одељци, који су за одбрану удесни, и има ли ту шуме да се за шаначку одбрану позајми, има ли где какве воде да се шанцу у помоћ узме, како стоји околина, да се неби шанац минуо итд. А и то дознајемо из Географије. Ако дакле хоћемо, да се **фортификационном** вештином добро користимо, ми морамо најпре знати **Географије**.

Па би ли ми смели да кренемо војску на пут ако незнамо у коме месту има какве ране како за људе тако и за коње, ако незнамо где има тога изобиља а где нема, ако незнамо где има и какве стокe, ако незнамо у ком се крају како терети носе итд. А и то се дознаје само из Географије. Ако дакле желимо да војску добро издржавамо и **администрирамо**, онда најпре морамо знати **Географије**.

По овоме важност Географије излази и сама по себи, а тако исто из ово неколико навода види се, које место запрема она у реду војних наука и вештина.

Али Географија није нешто измишљено, него је она постала из искуства и то више него икоја друга наука. Тако на прилику у другој којој науци покаже нам се једно или друго, и ми га изучимо, па онда помоћу тога, што знамо, ми смо кадри да изнађемо нешто, што досад неопстојаше. На пример, ми изучисмо у Физичи како пара има голему снагу, а у Механици научисмо се градити којекакве справе; знајући то двоје ми се сетисмо па начинисмо паровоз

на железном путу. Са Географијом већ није тако. Помоћу њеног каквог знања нисмо какри ништа новогачинити; али без ње још мање смо кадри у другима или барем већ поменутима наукама и вештинама коракнути. С тога ми Географију и зовемо радније **знањем**, него **науком**, а **вештина** већ неможе ни бити.

Географија је дакле постала само из искуства. Што неки људи овде и онде ово и оно видеше то они записаше и дадоше нама, да читамо па да и ми знамо, и ако тамо небјасмо. А да би нам још боље и увиђавније представили то, што хоћеју, они и исписаше слику те земље да је гледамо, као оно у икону кад гледамо, и да одједанпут видимо најнеуждније ствари на тој земљи. И учење Географије неможе бити без тога. Те географјиске слике или портрете замењују нам саму земљу, и чине, да ову и ону област или земљу можемо знати и разбирати каква је, а да и неидемо тамо. То је баш поради тога и учињено, да човек немора, јер свуда небј ни могао, да иде, ако хоће да о тој земљи штогод зна. А Географија се и може изучити само из тих слика и портрета; речи служе само томе, да се објасни оно, што у слици има, или да попуне оно, што у слику немогаде ући. Свака скоро друга наука учи се из речи, а слике је објасњавају и попуњују, напротив Географија учи се из слика а речи је објасњавају и попуњују. И ми ћемо тако и да је учимо. Но ми нећемо бити кадри да све знаке у слици и све изразе у њој упамтимо, ако их сами својом руком неградимо. Немојмо пак да се поплашимо од-о-тога, јер је то врло лако. Сваки од нас прошао је различита места

и земље, и видео је различита брда и долине и воде и шуме и села итд., ако се потрудимо, да то, што смо очима видели, и руком прибележимо на артији, онда смо увелико олакшали учење Географије, и у много себе начинили користнима за Географију, а по томе и за оне потребе, које нам нарочито као војницима требају.

Због тога узрока ми држимо, да ће нам најпре нужно бити, да се упознамо са штицом географијском, то јест, да увежбамо знаке и начине, помоћу којих се може да испише и наслика оно из Географије, што нам сваки час затребати може.

ПРЕДАВАЊА ВОЈНЕ АДМИНИСТРАЦИЈЕ.

Од Јефрема Марковића инд. официра.

Обшти преглед.

(Продужење).

Министарства.

Кад нас је по потреби наше отачбине подељена сва ова државна управа на седам главни грана, које имају на челу по једног министра са толико надлежатељства, која се министарства зову, и као што је кнез са саветом и скупштином највећа законодавна власт, тако је опет он са министарским засиједањем највиша административна власт. Министарства су са своим оделењима највиша административна надлежатељства помоћу кои министри сваки својом струком управља, по нарођењама највише административне власти у лицу владара.

Код нас постаје ова министарства.

1, **Министарство спољних послова** (спољне политике). Као што је држава, заједнина известног, људства, тако је она сама по себи део заједнине у овоме целом људском свету, и потоме мора имати неке везе са осталим државама, особито с онима, које су јој у суседству. За то је министарство спољних послова, да одношаје наше са осталима удешава, да бди да се наша држава у тој светској заједнини крени и подиже, срачунавајући свој положај у положаје остали држава и пазећи на околности и прилике.

2, **Министарство унутрањих послова** (унутрање политике) стара се за сигурност грађана и поредак у земљи, брине се о здрављу, стара се о напреду земљоделства, а у исто доба је и извршујућа власт осталих нужних наређења у земљи.

3, **Министарство правде** брине се о судској струци и бди да се људима суди по законима.

4, **Министарство финансије** рукује са државним новцима и имањем, и стара се о распоређивању данка, уређује сумруке у интересу трговине, брине се о подизању трговине и умножавању капитала у земљи.

5, **Министарство просвете и црквени послова** брине се о народном изобраењу, о подизању виши школа, о распрострањавању наука и вештина, а у исто је доба и црквена административна власт.

6, **Министарство грађевине**, брине се о подизању јавни и приватни грађевина, о путовима, о регулисању села, вароши, река и т. д. што је нужно за удобност људи или за олакшање трговине.

У другим државама где су потребе више развијене, постоје још особита министарства за бродарство и трговину.

Но да све ово, т. ј. политично и суштно биће државе и народа могу обстати и трајати, да се народ и држава подпуно сигурни колико од унутрањег нереда, толико још више од какве спољне навале, од туђинске силе, свака озбиљна и да реч вровног поглавара земље има пуну важност у свету, нужна му је у рукама једна импонирајућа сила, то је код нас оружана снага његовог народа — војска. За то и код нас као и свуда постои.

7, Војно министарство, које се стара о подизању, устројењу и уређењу убојне силе, о спреми, обдржавању и изображавању војске. Оно је највиша војна административна власт.

Из досадањег можемо казати да је војна администрација део државне администрације, а могли би казати одприлике и шта је она т. ј. с чим се као наука занима, но да би могли то боље одредити, а уједно да би показала каква може бити и каква треба да је као остварена при њеним војним пословима, то да посмотримо најпре шта је војска и какве може бити војске.

Шта је војска.

Ако сматрамо војску као средство државино, она је њена снага, она је тврди стуб и бранич отаџбине, она је заштита народа.

Ако је сматрамо по цели њеној, она је убојна сила државина.

Ако је узмемо по саставу њеном, она је скуп људи, оружја, спреме и осталог што за рат треба, које је све према ратној потреби и цели, уређено, удешено и извежбано.

И најпосле, ако сматрамо војску по њеној вредноћи, она је верни израз материјалног и моралног стања народа, израз државне моћи и снаге њене.

Разлика између стојеће и народне војске.

Споменуто је напред још за што је држави нужна војска, т. ј. за сигурност споља и за унутрању сигурност, по овом могу бити само два узрока кои приморавају државу да своју војску крене у рат и бој, и то су: или да непоредак у земљи угуши и законима опет силу поврати; или да заступи и одбрани своје интересе против које туђе државе.

Стојећа војска

Ако која држава има у виду ово обоје, као што су за сад монархичне а свакад деспотске државе, тад она увек држи стојећу војску по броју према цели коју жели у свету да достигне. Из узрока, што у таквим државама није унутрања сигурност довољно законима ујамчења и државна власт мора се на бајонете наслањати, то мора она при устројавању своје војске имати у виду то, да је установама одвои од осталог грађанства, и тад војска постаје држава у држави, она је једна каста.

Но као каста мора имати особито начело у васпитавању и васпитавање и изображавање војничко

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

је тад сасвим засебно и одлично од васпитања грађанског, јер је изван броја држављана или туђинаца позват да служи под оружјем, служећи само личности владоца и исповедајући делом само његову вољу. Дали ће тај солдат кад се у грађански живот врати, бити и добар грађанин, то се немисли, власт га крои само оруђем својим, поставља га у такве околности и мами га наградом да јој непрестано служи. Јели је држава нешто уставна монархија, то се више васпитавање и изображававање војничко слаже са васпитавањем грађанском — више је у духу народа, особито кад су изслужени војници код својих кућа као резерва и установе војничке саглашавају се тад више са осталим државним установама.

(Продужиће се.)

НОВЕ, ПО ВОЈНИЧКИ ВАЖНЕ КЊИГЕ.

1. Preussens Feldzüge gegen Oesterreich und dessen Verbündete im Jahre 1866, mit Berücksichtigung des Krieges in Italien. Von A. Borbstaedt Oberst z. D. 4 Auflage Berlin 1866, Verlag von E. S. Mittler & Sohn.
2. Oestreich und sein Heer. Leipzig 1866. Otto Wigand.
3. Preussens Feldzug 1866 vom militaerischen Standpunct von G. v. G. mit Karten und Schlachtplänen. 3 Auflage. Berlin 1866. Gustav Hempel.
4. Der Krieg von 1866 in Deutschland und Italien, politisch-militärlich beschrieben von W. Rüstow Oberst Brigadier. Mit Kriegskarten. Vier Abtheilungen. Zürich 1866. Fr. Schulthess.